Lietas arhīva Nr. AA43-0468-24/7
ECLI:LV:ADAT:2024:0409.A420176223.7.S

Administratīvā apgabaltiesa
SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Rīgā 2024. gada 9. aprīlī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Valda Zommere, tiesneši Ilze Amona un Kaspars Berķis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. B/ tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā, sakarā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes apelācijas sūdzību un /pers. B/ pretapelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 27. septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. B/ dzimis /datums/, pēc tautības krievs, pēc valstspiederības Latvijas nepilsonis. Pieteicēja bioloģiskie vecāki arī bija pēc tautības krievi un pēc valstspiederības – Latvijas nepilsoņi. 2014. gada 24. aprīlī tika pārtrauktas pieteicēja aizgādības tiesības bioloģiskajiem vecākiem un pieteicējs ilgstoši ievietots Liepājas pilsētas domes Sociālā dienesta bērnunamā un vēlāk audžuģimenē. Ar tiesas spriedumu 2016. gada 24. februārī bioloģiskajiem vecākiem atņemtas aizgādības tiesības; savukārt 2021. gada 23. februārī apstiprināta pieteicēja adopcija /pers. D/ (*/pers. D/*) un /pers. F/ (*/pers. F/*), Krievijas pilsoņiem, kuriem Latvijā ir beztermiņa uzturēšanās atļauja un piešķirts Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statuss, un izsniegtas Eiropas Savienības pastāvīgās uzturēšanās atļaujas.

[2] Pieteicēja likumiskais pārstāvis vērsās Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (turpmāk – pārvalde), sākotnēji lūdzot uzziņu, savukārt vēlāk lūdzot pieteicēju uzņemt Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Pārvalde atbildēs (2023. gada 15. februārī, 19. maijā, un 4. jūlijā) norādīja, ka Pilsonības likuma 3.[1] pants un 15. pants nedod pamatu pieteicēja naturalizācijai. Pārvalde uzsvēra, ka pieteicējs ir zaudējis radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem – nepilsoņiem, tāpēc 3.[1] pants nav piemērojams. No 15 gadu vecuma saskaņā ar Pilsonības likuma 17. panta pirmo daļu pieteicējs iegūs tiesības patstāvīgi vērsties ar naturalizācijas iesniegumu pārvaldē, apliecinot visus Pilsonības likuma 12. pantā minētos naturalizācijas nosacījumus. Vai arī saskaņā ar Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 1. punktu pieteicēja likumiskajam pārstāvim būs tiesības uzsākt naturalizācijas procesu no 2023. gada decembra un vienlaikus tas pavērs iespēju naturalizēt arī pieteicēju. No normatīvajiem aktiem neizriet, ka pieteicējam ir tiesības tieši uz Latvijas pilsonību, un, ka bērna tiesības varētu nodrošināt, iegūstot tikai un vienīgi Latvijas pilsonību. Tā kā pieteicēja vecāki ir Krievijas pilsoņi, kuriem Latvijā ir beztermiņa uzturēšanās atļauja, tad pieteicēja tiesības tiktu nodrošinātas tādā pašā apjomā arī gadījumā, ja pieteicējam būtu Krievijas pilsonība (arī pārējie pieteicēja ģimenes locekļi ir Krievijas pilsoņi). Turklāt pieteicējs tika adoptēts 2021. gada 23. februārī, bet pieteicēja likumiskais pārstāvis pārvaldē vērsās tikai 2023. gada janvārī, no tā secināms, ka pieteicēja pilsonības jautājums nav bijis tik būtisks pamattiesību ierobežojums, kas prasītu nekavējošu rīcību.

[3] Pieteicēja likumiskais pārstāvis vērsās pie Latvijas Republikas tiesībsarga, kurš 2023. gada 17. marta un 13. jūlija atzinumā secina, ka apstāklis, ka pieteicējs ir adoptēts, norāda, ka viņa bioloģiskie vecāki nav spējuši nodrošināt bērna intereses un visticamāk nepiešķīra vērību pieteicēja pilsonībai. Tāpēc pieteicēja intereses bija jānovērtē ārpusģimenes aprūpes iestādei – bāriņtiesai, aizbildnim vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas vadītājam. Iestādei bija jārīkojas atbilstoši bērna labākajām interesēm un jāveic darbības pilsonības iegūšanai. Tiesībsargs norāda uz Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) 1989. gada 20. novembra Bērnu tiesību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 7. panta pirmajā daļā un ANO 1966. gada 16. decembra Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) 24. pantā paredzētajām bērna tiesībām uz pilsonību, kā arī likumdevēja izšķiršanos pārtraukt nepilsoņa statusa piešķiršanu bērniem.

[4] Pieteicēja pārstāvis iesniedza tiesā pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Pieteikums pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] Atsaucoties uz ANO Bērnu tiesību aizsardzības komitejas Vispārējā komentāra Nr. 14 (2013) 3. skaidrojumu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pantu, pieteicēja pārstāvis norāda, ka jēdzienā „bērna labākās intereses" ietilpst

gan materiālās tiesību normas, gan tiesību interpretācijas principi, kas ļauj sasniegt bērna interesēm atbilstošāko mērķi; ikreiz, piemērojot tiesību nomu, valsts iestādei ir jāsaredz un jāņem vērā bērna labākās intereses. Bērna interesēm atbilst tas, ka bērnam ir vārds, uzvārds un pilsonība, kā arī savas identitātes saglabāšana, to paredz Bērna tiesību aizsardzības likuma 8. pants.

[4.2] Pietecēja pārstāvis atsaucas uz Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra spriedumā lietā Nr. 2004-02-0106 paustajām atziņām. Valsts ir izrādījusi pūles izbeigt nepilsoņu statusu, un tas izriet no likuma „Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem" un likuma anotācijas. Likumdevējs ir apzinājies, ka nepilsoņa statuss neatbilst bērna labākajām interesēm.

Norādot uz pieteicēja likumisko pārstāvju un ģimenes locekļu dažādiem pilsonības aspektiem, pārvalde ne tikai ignorēja faktu, ka pieteicējs ir nepilsonis, kas varētu traucēt viņa turpmāko dzīvi, bet pēc būtības ievietoja pieteicēju ārvalstnieka tiesiskajā situācijā.

[4.3] Nepilsoņa statuss rada pieteicējam ierobežojumus – ja vecāki darba apsvērumu dēļ vai izglītības iegūšanas dēļ pārceltos uz citu valsti, tad pieteicēja iespējas naturalizēties tiktu izslēgtas. Tas apgrūtinātu pieteicēja iekļaušanos sabiedrībā. Pieteicējam jau ir iegūta atstumtības trauma, kuru padziļina ikviens negatīvs apstāklis saistībā ar nepilsoņa statusu.

[4.4] Laikā, kad pieteicēja bioloģiskajiem vecākiem tika atņemtas vecāku tiesības un valsts kļuva par viņa aizbildni, Latvijai bija tiesības piešķirt viņam pilsonību, pamatojoties uz Pilsonības likuma $3.^1$ panta otro daļu. Tieši Liepājas pilsētas bāriņtiesai vajadzēja ierosināt pieteicēja naturalizācijas procesu, tomēr tas nebija izdarīts. Ja arī tas netika izdarīts, tad pēc pieteicēja adopcijas valsts pārvaldei bija pienākums interpretēt un piemērot tiesību normas tā, lai pieteicējs neturpinātu būt par nepilsoni.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 27. septembra spriedumu pieteicēja pieteikums apmierināts, uzliekot par pienākumu pārvaldei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[5.1] Tiesa atsaucās uz Pilsonības likuma $3.^1$ panta pirmo daļu, kas noteic, ka bērns, kurš dzimis Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta, atzīstams par Latvijas pilsoni vienlaikus ar bērna dzimšanas fakta reģistrāciju, pamatojoties uz viena vecāka pausto gribu, ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi: 1) abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi; 2) šā vecāka pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā, bet, ja vecāks Latvijā ieradies pēc 1992. gada 1. jūlija, viņam ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Tāpat tiesa atsaucās uz minētā panta otro daļu, kas paredz, ka bērns, kurš nav atzīts par Latvijas pilsoni saskaņā ar šā panta pirmo daļu, atzīstams par Latvijas pilsoni līdz 15 gadu vecuma sasniegšanai, pamatojoties uz viena vecāka iesniegumu, ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi: 1) bērns pirms tam visu laiku bijis bezvalstnieks vai nepilsonis; 2) bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā; 3) abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi; 4) tā vecāka pastāvīgā dzīvesvieta, ar kuru kopā bērns dzīvo, ne mazāk kā pēdējos piecus gadus ir Latvijā (personai, kura Latvijā ieradusies pēc 1992. gada 1. jūlija, piecu gadu termiņš tiek skaitīts no pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanas dienas).

Tiesa no pieteicēja dzimšanas apliecības konstatēja, ka pieteicēja bioloģiskie vecāki bija Latvijas nepilsoņi. Tāpat tiesa konstatēja, ka pieteicēja bioloģisko vecāku pastāvīgā dzīvesvieta līdz 2016. gada 25. oktobrim (kad bioloģiskajiem vecākiem tika atņemtas aizgādības tiesības) bija Latvija. Tiesa arī konstatēja, ka pieteicēja bioloģiskie vecāki nav iesnieguši iesniegumu par pieteicēja atzīšanu par Latvijas pilsoni.

[5.2] Tiesa konstatēja, ka laikā, kad bioloģiskajiem vecākiem atņēma aizgādības tiesības (2016. gada 25. oktobrī), līdz laikam, kad pieteicēju adoptēja (2021. gada 16. martā), pieteicēja personiskās un mantiskās tiesības aizstāvēja Liepājas pilsētas bāriņtiesa. Pieteicēja likumiskā pārstāvja ieskatā pieteicēja kā bērna labākajās interesēs būtu tāda Liepājas pilsētas bāriņtiesas rīcība, ja tā būtu vērsusies pārvaldē ar iesniegumu, lai pieteicējs tiktu atzīts par Latvijas pilsoni uz Pilsonības likuma $3.^1$ panta otrās daļas pamata.

[5.3] Tiesa, vērtējot juridiskajā literatūrā, Starptautiskās tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē norādīto, secināja, ka pilsonība ir tāda tiesiska, lojalitātē balstīta saikne starp personu un valsti, kas rada savstarpējas tiesības un pienākumus. Latvijas pilsoņu kopums jeb tauta ir viens no Latvijas valsti konstituējošajiem elementiem starptautisko tiesību izpratnē un veido Latvijas valststiesisko identitāti. Savukārt nepilsoņa statuss ir pagaidu statuss, kas radies īpašos vēsturiskos un ģeopolitiskajos apstākļos.

Kā izriet no likumprojekta anotācijas, likuma „Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem" mērķis ir izbeigt nepilsoņa statusa piešķiršanu pēc 2020. gada 1. janvāra tiem bērniem, kuriem tiesības uz šādu statusu paredz likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" 8. panta otrā daļa (tostarp, ja bērna dzimšanas brīdī abi viņa vecāki ir nepilsoņi). Šāda indikācija norāda likumdevēja gribu par atteikšanos no nepilsoņa statusa situācijās, kur tas ir iespējams.

Tā kā pilsonība ir tiesiska, lojalitātē balstīta saikne starp personu un valsti, tad Latvijas valsts interesēm nevar būt vienaldzīgs jautājums, vai bērnam saglabāt Latvijas nepilsoņa statusu (kas ir tikai pagaidu risinājums situācijā, kad nepastāv citu iespēju) vai bērnu naturalizēt Latvijas pilsonībā, ja tiek izpildīti konkrētie kritēriji. Tiesību normas, kas attiecas uz pilsonības iegūšanu, nedrīkst piemērot formāli. Proti, pilsonības iegūšana indivīdam parasti ir nozīmīgs dzīves jautājums, un tāpēc nedrīkst rasties tādas situācijas, ka Latvijas pilsonība tiek liegta formālu apsvērumu un pilnībā nenoskaidrotu apstākļu dēļ (*Satversmes tiesas 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2009-94-01 15.2.1. apakšpunkts*).

Konvencijas 7. panta pirmā daļa un 8. panta pirmā daļa paredz, ka pilsonība ir bērna identitātes sastāvdaļa, kas ir jāaizsargā. Arī Pakta 24. panta trešā daļa un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta pirmā daļa paredz, ka bērnam ir tiesības uz pilsonību.

Tā kā 2016. gada 24. februārī bioloģiskajiem vecākiem tika atņemtas aizgādības tiesības, savukārt 2021. gada 23. februārī apstiprināta pieteicēja adopcija vecākiem, tad pastāvēja ilgstošs laika posms, kurā pieteicēja personiskās intereses (tostarp pilsonība kā cilvēka identitātes jautājums) tika nodotas valsts aizgādībā.

[5.4] Bērna labāko interešu prioritātes princips nozīmē, ka attiecībā uz lēmumiem, kas tiek pieņemti tieši attiecībā uz bērnu, prioritāte piešķirama tam risinājumam, kas vislabāk nodrošina bērna tiesību un interešu ievērošanu.

Pieteicēja likumiskais pārstāvis norāda, ka nepilsoņa statuss pieteicējam apgrūtina iekļaušanos sabiedrībā, pieteicējam jau ir iegūta atstumtības trauma, kuru padziļina ikviens negatīvs apstāklis saistībā ar nepilsoņa statusu, piemēram, brīžos, kad pieteicējam ceļojuma laikā pievērš īpašu uzmanību (arī negatīvu) viņa pilsonības dēļ.

Attiecībā uz bērnu prioritāte piešķirama tam risinājumam, kas vislabāk nodrošina bērna tiesību un interešu ievērošanu. Ja salīdzina statusus „nepilsonis" un „Latvijas pilsonis", tad redzams, ka lielāks tiesību un arī aizsardzības apjoms no Latvijas valsts ir personai, kurai ir Latvijas pilsonība (piemēram, Satversmes 98. pants, 101. pants, Pilsonības likuma 7. pants, 8. pants).

Tiesa atzina, ka laikā, kad pieteicēja bioloģiskajiem vecākiem tika atņemtas vecāku tiesības, un valsts kļuva par viņa aizbildni, Liepājas pilsētas bāriņtiesai bija ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties bērna vislabākajās interesēs, proti, vērsties pārvaldē, lai pieteicējam piešķirtu pilsonību, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.^{1} panta otro daļu. Tā kā Liepājas pilsētas bāriņtiesas neizdarības dēļ pieteicējam netika uzsākts naturalizācijas process, tad pieteicēja kā bērna vislabākajās interesēs ir iegūt Latvijas pilsoņa statusu tagad. Starp lietas dalībniekiem nav strīda par to, ka nepiepildītos kāds no Pilsonības likuma 3.^{1} panta otrās daļas kritērijiem. Līdz ar to strīds lietā ir jāizšķir tikai par iestādes (Liepājas pilsētas bāriņtiesas) rīcības (bezdarbības) sekām.

[5.5] Tiesas ieskatā atteikums uzņemt pieteicēju Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā iestādes neizdarības rezultātā būtu nesamērīgs, tādēļ konkrētais gadījums uzskatāms par netipisku gadījumu. Līdz ar to pārvalde bija tiesīga atkāpties no tiesisko seku īstenošanas un tai bija pienākums izdot labvēlīgu administratīvo aktu.

[6] Pārvalde par Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 27. septembra spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību. Apelācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[6.1] Tiesa ir ne tikai uzlikusi pienākumu pārvaldei veikt Ministru kabineta kompetences uzdevumu, proti, izdot administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā, bet arī nav konstatējusi, ka neizpildās Pilsonības likuma 15. pantā noteiktie kritēriji. Līdz ar to tiesa ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 247. panta pirmo daļu.

[6.2] Pieteicēja iespējas iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā ir cieši saistītas ar viņa vecāku tiesībām iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, ievērojot Pilsonības likuma 15. pantā noteikto. Tā kā pieteicēja vecāki ir Krievijas pilsoņi, kuri nav ieguvuši Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, kā arī šobrīd neiegūst Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, pieteicēja vecākiem nav tiesiska pamata iesniegt lūgumu par pieteicēja uzņemšanu pilsonībā naturalizācijas kārtībā.

[6.3] Nav pamatots tiesas konstatējums, ka atteikums uzņemt pieteicēju pilsonībā naturalizācijas kārtībā ir nesamērīgs, jo lieta ir netipiska. Proti, tiesas konstatētie apstākļi, ko tā uzskata par netipiskiem, nav saistīti ar naturalizācijas procesu kā tādu. Tas, ka pieteicēja bioloģiskie vecāki nevērsās pieteicēja reģistrēšanai par Latvijas pilsoni saskaņā ar Pilsonības likuma 3.^{1} panta otro daļu, vai tas, ka bāriņtiesa neveica darbības, lai pieteicēju reģistrētu par pilsoni saskaņā ar Pilsonības likuma 2. panta pirmās daļas 6. punktu, nav attiecināms uz lietas apstākļiem un tiesisko regulējumu naturalizācijas procesā. Likumdevējs pilsonības reģistrāciju un uzņemšanu naturalizācijas kārtībā ir stingri nošķīris, paredzot atšķirīgu kārtību un apstākļus, kuriem jāizpildās.

Fakts, ka patlaban nav tiesiska pamata iesniegt lūgumu par pilsonības piešķiršanu pieteicējam naturalizācijas kārtībā, nenozīmē, ka pilsonības iegūšana naturalizācijas kārtībā pieteicējam vispār ir liegta. Pārvalde uzsver, ka pieteicēja pārstāvjiem būs tiesības uzsākt naturalizācijas procesu no 2023. gada decembra.

Tiesību ierobežojums, kas rodas, atsakot skatīt jautājumu par pieteicēja uzņemšanu pilsonībā naturalizācijas kārtībā, ir noteikts ar likumu, ko likumdevējs, īstenojot īpašu kompetenci noteikt Latvijas pilsoņu loku un personu naturalizācijas nosacījumus un ierobežojumus attiecībā uz bērniem līdz 15 gadu vecumam, ir ietvēris Pilsonības likuma 15. pantā. Līdz ar to pieteicēja lietas apstākļi nav vērtējami kā netipiski.

[6.4] Atbilstoši Pilsonības likuma 17. panta pirmajā daļā noteiktajam pieteicējam, sasniedzot 15 gadu vecumu, ir tiesības patstāvīgi vērsties pārvaldē ar naturalizācijas iesniegumu, apliecinot visus Pilsonības likuma 12. pantā minētos naturalizācijas nosacījumus.

[7] Pieteicēja pārstāvis iesniedza pretapelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 27. septembra spriedumu. Pretapelācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[7.1] Lietas izskatīšanas gaitā netika uzdots jautājums par pilsonības piešķiršanas atbilstību Pilsonības likuma 17. pantam, kā arī netika aktualizēta pozitīva sprieduma izpildes problemātika.

[7.2] Tiesa ir apstiprinājusi, ka valsts nav ievērojusi bērna labākās intereses. Pārvalde pēc būtības nav apstrīdējusi bērna interešu aizskārumu, kā arī nav apstrīdējusi, ka pieteicēja situācija nav tipiska. Pēc būtības pārvalde apstrīd tikai sprieduma rezolutīvajā daļā norādīto frāzi „naturalizācijas kārtībā", tādā veidā pārkāpjot tiesību normu saprātīgas piemērošanas principu.

[7.3] Pārvaldes norāde uz naturalizācijas iesnieguma iesniegšanu, sākot no 2023. gada decembra, liecina par pārvaldes mēģinājumu novilcināt pilsonības piešķiršanas procesu pieteicējam.

[7.4] Pārvaldes argumenti par to, ka pieteicēja situācija nav netipiska, norāda uz to, ka konkrētā bērna situācija un intereses nav izskatāmas plašākā kontekstā, bet birokrātiskās kārtības ietvarā.

[7.5] Sprieduma rezolutīvajā daļā acīmredzot ir pieļauta pārrakstīšanās kļūda, norādot, ka pieteicējam ir piešķirama pilsonība naturalizācijas kārtībā. Pieteicējs lūdz izlabot šo kļūdu, jo tā nemaina lietas būtību.

[8] Pārvalde paskaidrojumā par pretapelācijas sūdzību paskaidro, ka pieteicēja pārstāvis pieteikumā lūdza piešķirt pieteicējam pilsonību naturalizācijas kārtībā. Tiesa ir taisījusi spriedumu atbilstoši pieteikuma priekšmetam.

[9] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2023. gada 30. novembra vēstuli pieteicēja pārstāvis tika lūgts precizēt pieteikumu, norādot, kāda labvēlīga administratīvā akta izdošanu pieteicējs vēlas panākt.

[10] Pieteicēja pārstāvis viedoklī norāda, ka pieteicēja mērķis ir pilsonības iegūšana, pamatojoties uz Pilsonības likuma $3.^1$ pantu, tādēļ pieteicēja pārstāvis precizē prasījumu, lūdzot piešķirt pieteicējam pilsonību, pamatojoties uz Pilsonības likuma $3.^1$ pantu. Vienlaikus pieteicēja pārstāvis atsakās no prasījuma par pilsonības piešķiršanu pieteicējam naturalizācijas kārtībā.

Pieteicēja pārstāvis arī izteicis lūgumu skatīt lietu mutvārdu procesā.

[11] Pārvalde viedoklī norāda, lai bērnu līdz 15 gadu vecumam atzītu par Latvijas pilsoni, ir jāizpildās visiem šajā normā ietvertajiem nosacījumiem, tajā skaitā, nosacījumam, ka abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi. Likumdevējs šajā tiesību normā ietvēris vairākus kritērijus, kuriem jāizpildās vienlaicīgi, lai personu atzītu par Latvijas pilsoni. Attiecīgie kritēriji uzskatāmi par kumulatīviem, proti, neatbilstība jebkuram no tiem nozīmē, ka persona nav atzīstama par Latvijas pilsoni, pamatojoties uz Pilsonības likuma $3.^1$ panta otro daļu.

Atsaucoties uz Civillikuma 173. pantu, pārvalde norāda, ka ar adopcijas brīdi izbeidzās pieteicēja radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret viņiem, tajā skaitā tiesības tikt atzītam par Latvijas pilsoni saskaņā ar Pilsonības likuma $3.^1$ pantu. Pieteicēja vecāki nav Latvijas nepilsoņi vai bezvalstnieki, tādējādi neizpildās viens no obligātajiem Pilsonības likuma $3.^1$ panta nosacījumiem un pieteicējs nav atzīstams par Latvijas pilsoni, pamatojoties uz Pilsonības likuma $3.^1$ panta otro daļu.

No nacionālajiem un starptautiskajiem normatīvajiem aktiem par bērna tiesībām uz pilsonību neizriet, ka pieteicējam ir tiesības tieši uz Latvijas pilsonību. Tāpat no minētajām tiesību normām neizriet, ka bērna tiesības varētu tikt nodrošinātas tikai un vienīgi iegūstot tieši Latvijas pilsonību. Pieteicēja abi vecāki, tāpat kā pārējie ģimenes locekļi, ir Krievijas pilsoņi un Latvijā uzturas ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām. Līdz ar to, pārvaldes ieskatā, nav pamata uzskatīt, ka pieteicēja tiesības tiks ierobežotas vai nenodrošinātas, ja pieteicējs kopā ar vecākiem turpmāk Latvijā uzturēsies kā Krievijas pilsonis.

Motīvu daļa

[12] Pārbaudījusi lietas materiālus un izvērtējusi lietā esošos pierādījumus to kopsakarā, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pārvaldes apelācijas sūdzība nav pamatota, savukārt pieteikums un pretapelācijas sūdzība ir pamatota.

[13] Pieteicēja pārstāvis lūdzis izskatīt lietu mutvārdu procesā, lūgumu pamatojot ar lietas komplicētību un netipiskumu (*lietas 115. lapa*).

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 304. panta pirmajai daļai apelācijas instances tiesa lietu izskata rakstveida procesā, bet, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, tiesa var noteikt lietas izskatīšanu arī mutvārdu procesā. Lietas izskatīšana mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā ir uzskatāma par tiesas prerogatīvu arī tad, ja pirmās instances tiesā lieta nav skatīta mutvārdu procesā. Jāņem vērā, ka apelācijas instances tiesai nav saistošs lietas dalībnieka lūgums izskatīt lietu mutvārdu procesā. Tiesa, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, var to noraidīt (sk. *Senāta 2020. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-268/2020, A420302716, 8. punktu*). Apelācijas instances tiesa lietas izskatīšanu mutvārdu procesā var noteikt, ja uzskata, ka šāda lietas izskatīšana konkrētajos apstākļos ir lietderīga un nepieciešama (sk. *Senāta 2021. gada 4. marta sprieduma lietā Nr. SKA-32-2021, A420135016, 5. punktu*). Lietas izskatīšana tiesas sēdē ir lietderīga gadījumos, kuros no lietā esošiem dokumentiem nevar gūt pilnīgu priekšstatu par izskatāmo jautājumu. Šādos apstākļos personu uzklausīšana tiesas sēdē var sekmēt pareizu izskatāmā jautājuma izlemšanu. Savukārt, ja lietas materiāli ir pietiekami izskatāmā jautājuma izlemšanai, tad mutvārdu process parasti nav lietderīgs (sk. *Senāta 2014. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-0034-14, A420824810, 6. punktu*).

Izvērtējot pieteicēja pārstāvja lūgumu un lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa uzskata, ka nav pamata noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, jo lieta pirmajā instancē ir izskatīta mutvārdu procesā, pieteicēja pārstāvis ir sniedzis paskaidrojumus mutvārdos. Arī apstāklis, ka pieteicēja pārstāvja ieskatā lieta ir sarežģīta un netipiska, nav pamats noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā. Apgabaltiesa uzskata, ka lietas materiāli ir pietiekami, lai izskatītu lietu rakstveida procesā, līdz ar to lūgums ir noraidāms.

[14] Apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja pārstāvis pieteikumā lūdzis un administratīvā lieta ierosināta par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Pretapelācijas

sūdzībā pieteicēja pārstāvis norāda, ka sprieduma rezolutīvajā daļā ir acīmredzama pārrakstīšanas kļūda, ierakstot teikumā „uzdot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā" vēl divus vārdus „naturalizācijas kārtībā". Savukārt no pieteicēja pārstāvja paskaidrojumiem izriet, ka pieteicēja patiesā vēlme ir Latvijas pilsonības iegūšana, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] pantu.

Ar Administratīvās apgabaltiesas tiesneses 2023. gada 30. novembra vēstuli (*lietas 110. lapa*) pieteicēja pārstāvis tika lūgts precizēt pieteikuma priekšmetu, proti, kāda labvēlīga administratīvā akta izdošanu pieteicējs vēlas panākt.

Pieteicēja pārstāvis viedoklī (lietas *114.–115. lapa*) norāda, ka pieteicēja mērķis ir pilsonības iegūšana, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] pantu, tādēļ pieteicēja pārstāvis precizē savu prasījumu, lūdzot piešķirt pilsonību pieteicējam, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] pantu. Vienlaikus pieteicējs atsakās no prasījuma par pilsonības piešķiršanu naturalizācijas kārtībā.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa precizē pieteicēja prasījumu kā prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējs tiktu uzņemts Latvijas pilsonībā, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] pantu.

[15] Saskaņā ar Pilsonības likuma 3.[1] panta pirmo daļu bērns, kurš dzimis Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta, atzīstams par Latvijas pilsoni vienlaikus ar bērna dzimšanas fakta reģistrāciju, pamatojoties uz viena vecāka pausto gribu, ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi:

1) abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi;

2) šā vecāka pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā, bet, ja vecāks Latvijā ieradies pēc 1992. gada 1. jūlija, viņam ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja.

Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka bērns, kurš nav atzīts par Latvijas pilsoni saskaņā ar šā panta pirmo daļu, atzīstams par Latvijas pilsoni līdz 15 gadu vecuma sasniegšanai, pamatojoties uz viena vecāka iesniegumu, ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi:

1) bērns pirms tam visu laiku bijis bezvalstnieks vai nepilsonis;

2) bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā;

3) abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi;

4) tā vecāka pastāvīgā dzīvesvieta, ar kuru kopā bērns dzīvo, ne mazāk kā pēdējos piecus gadus ir Latvijā (personai, kura Latvijā ieradusies pēc 1992. gada 1. jūlija, piecu gadu termiņš tiek skaitīts no pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanas dienas).

Tādējādi, lai bērnu līdz 15 gadu vecumam atzītu par Latvijas pilsoni, ir jāizpildās visiem šajā normā ietvertajiem nosacījumiem, tajā skaitā nosacījumam, ka abi bērna vecāki ir bezvalstnieki vai nepilsoņi.

[16] Apgabaltiesa konstatē, ka lietā nepastāv strīds, ka pieteicēja un viņa bioloģisko vecāku valstiskā piederība bija Latvijas nepilsoņi, pieteicēja un viņa bioloģisko vecāku pastāvīgā dzīvesvieta, vismaz līdz brīdim, kad viņiem tika atņemtas pieteicēja aizgādības tiesības, bija Latvijā. Tāpat nav strīda, ka pieteicēja bioloģiskie vecāki nebija vērsušies pārvaldē ar iesniegumu, lai pieteicēju atzītu par Latvijas pilsoni.

No laika, kad pieteicēja bioloģiskajiem vecākiem atņēma aizgādības tiesības, līdz laikam, kad pieteicēju adoptēja, pieteicēja personiskās un mantiskās tiesības aizstāvēja Liepājas pilsētas bāriņtiesa.

Pieteicēja likumiskā pārstāvja ieskatā, Liepājas pilsētas bāriņtiesai atbilstoši bērna labākajām interesēm bija jāvēršas pārvaldē ar iesniegumu, lai pieteicējs tiktu atzīts par Latvijas pilsoni. Lietā nav strīda, ka Liepājas pilsētas bāriņtiesa ar šādu iesniegumu pārvaldē nebija vērsusies (*2024. gada 6. septembra tiesas sēdēs audioieraksts 01:08:50-01:14:31*). Tādējādi lietā noskaidrojams, vai laikā, kad bērns atradās valsts aizbildniecībā, Liepājas pilsētas bāriņtiesai bija pienākums vērsties pārvaldē pieteicēja atzīšanai par Latvijas pilsoni, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] panta otro daļu.

[17] Latvijas pilsoņu kopums jeb tauta ir viens no Latvijas valsti konstituējošajiem elementiem starptautisko tiesību izpratnē un veido Latvijas valststiesisko identitāti (*sk. arī: Konstitucionālo tiesību komisija. Viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. 2012. gada 17. septembris, 79. un 208. sadaļa*). No Starptautiskās tiesas judikatūras un tiesību doktrīnas izriet, ka pilsonība ir tāda tiesiska, lojalitātē balstīta saikne starp personu un valsti, kas rada savstarpējas tiesības un pienākumus (sk. *Starptautiskās tiesas 1955. gada 6. aprīļa spriedumu lietā „Nottebohm" (Liechtenstein v. Guatemala); sk. arī: Crawford J.Brownlie's Principles of Public International Law. 9th edition. Oxford: Oxford University, 2019,p. 499; Kučs A. Latvijas pilsoņu kopuma atjaunošana. Grām.: Jundzis T. (zin. red.) Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 2017, 312.-315. lpp.)*. Arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka starp valsti un tās pilsoni pastāv lojalitātes un solidaritātes attiecības (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 25. jūnija sprieduma lietā „Ghoumid and Others v. France", pieteikumi Nr. 52273/16 u.c., 45. punktu*).

Savukārt Latvijas nepilsoņa statuss ir unikāls gan Eiropas Savienības, gan globālā kontekstā. Bijušo PSRS pilsoņu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības, jeb nepilsoņu statuss ir pagaidu statuss, kas radies īpašos vēsturiskos un ģeopolitiskos apstākļos. Proti, 1990. gada 4. maijā Latvijas Republikai atjaunojot neatkarību, tika atjaunotas arī valsts demokrātiskās institūcijas tiesiskā bāze (Satversme, Civillikums un citi likumi), īpašuma tiesības, kā arī pilsonība. Latvija atjaunoja to personu un viņu pēcnācēju statusu un tiesības, kuri saskaņā ar 1919. gada tiesību normām bija atzīstami par pilsoņiem. Nepilsoņa statuss vienmēr bijis pagaidu statuss (*https://lvportals.lv/norises/310087-nepilsoni-latvijas-*

sabiedriba-2019).

Tā kā pilsonība ir tiesiska, lojalitātē balstīta saikne starp personu un valsti, tad Latvijas valsts interesēm nevar būt vienaldzīgs jautājums, vai bērnam saglabāt Latvijas nepilsoņa statusu (kas ir tikai pagaidu risinājums situācijā, kad nepastāv citu iespēju) vai bērnu naturalizēt Latvijas pilsonībā, ja tiek izpildīti konkrētie kritēriji. Tiesību normas, kas attiecas uz pilsonības iegūšanu, nedrīkst piemērot formāli. Proti, pilsonības iegūšana indivīdam parasti ir nozīmīgs dzīves jautājums, un tāpēc nedrīkst rasties tādas situācijas, ka Latvijas pilsonība tiek liegta formālu apsvērumu un pilnībā nenoskaidrotu apstākļu dēļ (sk. *Satversmes tiesas 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2009-94-01 15.2.1. apakšpunktu*).

Konvencijas 7. panta pirmā daļa un 8. panta pirmā daļa paredz, ka pilsonība ir bērna identitātes sastāvdaļa, kas ir jāaizsargā. Arī Pakta 24. panta trešā daļa un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta pirmā daļa paredz, ka bērnam ir tiesības uz pilsonību.

Tātad no iepriekš minētā izriet, ka bērnam ir tiesības uz pilsonības iegūšanu, kas ir neatņemama bērna kā cilvēka identitātes sastāvdaļa.

[18] Pārvalde neapšauba, ka pieteicējam ir tiesības uz pilsonības iegūšanu, taču pārvaldes ieskatā pieteicējam nav tiesību tieši uz Latvijas pilsonības iegūšanu.

Apgabaltiesa ņem vērā, ka likumdevējs, 2019. gada 17. oktobrī, pieņemot likumu „Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem" nolēma izbeigt nepilsoņa statusa piešķiršanu pēc 2020. gada 1. janvāra tiem bērniem, kuriem tiesības uz šādu statusu paredz likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" 8. panta otrā daļa. Kā uzsvērts likuma „Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem" anotācijā, tad likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" mērķis neesot bijis saglabāt nepilsoņa statusu pilnīgi visiem nenoteiktu laiku. Šis statuss esot bijis noteikts kā pagaidu statuss, lai persona ar laiku iegūtu Latvijas pilsonību vai izvēlētos citu valsti, ar kuru nostiprināt savu tiesisko saiti. Nepilsoņu statusa piešķiršanas izbeigšana bērniem ir simbolisks solis, kas ļautu pārtraukt apzinātu dažādu Latvijas sabiedrības grupu pretnostatīšanu un mērķtiecīgu šķelšanu. Nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšana ļautu mūsu sabiedrībai daudz lielākā mērā saliedēties un veltīt spēkus mūsu valsts attīstībai. (s k . *https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/50D37CC9AFFDE5B8C22583C40033F305?OpenDocument* .

Lai arī nav strīda, ka minētais likums tieši neattiecas uz pieteicēju, jo pieteicējs dzimis /gads/ gadā, tomēr apgabaltiesas ieskatā vērā ņemama ir likumdevēja griba atteikties no nepilsoņa statusa piešķiršanas bērniem situācijās, kur tas ir iespējams. Uz pieteicēju attiecas Pilsonības likuma 3.[1] panta pirmā un otrā daļa, jo pieteicējs ir dzimis Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta. Līdz ar to apgabaltiesa nevar piekrist pārvaldei, ka pieteicējam nebūtu bijis tiesību uz Latvijas pilsonības iegūšanu.

[19] Latvijas Republikas Satversmes 110. pantā paredzētais valsts pienākums aizsargāt bērnu tiesības precizēts Bērnu tiesību aizsardzības likumā.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa noteic, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Minētā panta otrā daļa noteic, ka visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Savukārt šā panta 2.[1] daļas 13. punkts noteic, ka, nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus.

Apgabaltiesas ieskatā laika posmā, kad pieteicēja bioloģiskajiem vecākiem tika atņemtas bērna aizgādības tiesības un valsts kļuva par pieteicēja aizbildni, Liepājas pilsētas bāriņtiesai bija ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties bērna vislabākajās interesēs, vēršoties pārvaldē ar iesniegumu, lai pieteicējam piešķirtu pilsonību, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] panta otro daļu. Tā kā Liepājas pilsētas bāriņtiesas bezdarbības dēļ pieteicējam netika uzsākts pilsonības iegūšanas process, tad pieteicēja vislabākajās interesēs ir to iegūt šobrīd. Apgabaltiesas ieskatā šobrīd lietā pastāv strīds tikai par Liepājas bāriņtiesas bezdarbības radīto seku novēršanu.

[20] Senāta judikatūrā atzīts, ka tiesību normu piemērošana nevar būt pašmērķīga un tiesai ir jānodrošina taisnīgums, nepieļaujot formālu tiesību normu piemērošanu un konkrētā gadījuma īpašo faktisko apstākļu ignorēšanu Netipisks gadījums paģēr netipisku risinājumu. Tāpēc šādos gadījumos risinājums meklējams nevis tipiskajiem gadījumiem paredzētajās tiesību normās, bet gan vispārējos tiesību principos un pamattiesībās (sk. *Senāta 2023. gada 28. aprīļa lēmuma lietā Nr. SKA-604/2023, A420162919, 10. punktu)*.

Apgabaltiesas ieskatā atteikums atzīt pieteicēju par Latvijas pilsoni Liepājas bāriņtiesas bezdarbības dēļ būtu nesamērīgs, tādēļ konkrētais gadījums uzskatāms par netipisku. Pieteicējam līdz adopcijai bija tiesības tikt reģistrētam par Latvijas pilsoni, bet tas netika izdarīts. Līdz ar to pārvalde bija tiesīga atkāpties no Pilsonības likuma 3.[1] panta otrajā daļā paredzētajiem nosacījumiem un tai bija pienākums izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu atzīts par Latvijas pilsoni.

Apkopojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pieteikums ir pamatots un pārvaldei uzdodams izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu atzīts par Latvijas pilsoni, pamatojoties uz Pilsonības likuma 3.[1] panta otro daļu.

[21] Apgabaltiesa uzskata, ka pirmās instances tiesa nenoskaidroja prasījumu atbilstoši pieteicēja gribai, tādēļ tās spriedums ir nepamatots.

[22] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļā apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu.

Pieteicēja pārstāvis samaksājis valsts nodevu 30 *euro* par pieteikumu (*lietas 8. lapa*) un valsts nodevu par preapelācijas sūdzību 60 *euro* (*lietas 105. lapa*). Ievērojot, ka pieteicēja pieteikums ir apmierināms, no atbildētāja par labu pieteicējam piedzenama valsts nodeva 90 *euro*.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmo daļu, 307., 309. pantu un 329. panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

n o s p r i e d a

apmierināt /pers. B/ pieteikumu;

uzdot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru /pers. B/ tiktu atzīts par Latvijas pilsoni;

piespriest no Latvijas Republikas par labu /pers. B/ (p.k. /personas kods/) 90 *euro*, kas atlīdzināmi no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes budžeta.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, kasācijas sūdzību iesniedzot Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente

V. Zommere

Tiesneši

I. Amona

K. Berķis